

BZK-voorstel rekenkamers slaat plank volledig mis

Marcel van Dam

SC, 16 oktober 2018

Het is vreemd wat de minister van BZK met de lokale rekenkamers wil. In enige tientallen gemeenten slaapt die rekenkamer en om dat te veranderen, moet de optie dat raadsleden lid zijn van een rekenkamer geschrapt worden. Niet omdat rekenkamers van die vorm meer slapen dan rekenkamer die alleen uit externen bestaan, maar omdat ... Ja, waarom eigenlijk? Er is geen verschil in het slaappgedrag en er zijn geen cijfers of gegevens dat de laatste vorm beter functioneert dan de eerste. Wel is duidelijk dat als het plan doorgaat, veel gemeenten aan de slag moeten om wat nu goed functioneert af te breken en te vervangen door iets waar geen draagvlak voor is. De relatie tussen probleem en oplossing ontbreekt en het voorstel heeft negatieve neveneffecten: een beetje rekenkamer weet wel raad met zo'n draak van een beleidstheorie.

Die wetswijziging is dan ook niet bedoeld om het slaapprobleem op te lossen, maar heeft louter ideologische redenen: rekenkamers met raadsleden deugen niet. Ongeacht de kwaliteit, ongeacht de doorwerking, ongeacht de productiviteit moeten dat soort rekenkamers weg. Het zijn immers niet eens echte rekenkamers, maar slechts rekenkamerfuncties. Het slaapprobleem is er met de haren bij gesleept. Want als het daarom gaat, is er een veel eenvoudiger aanpak: waar een rekenkamer slaapt, neemt de rekenkamer van de naasthogere bestuurslaag de functie over en brengt de kosten in rekening. Dus als de rekenkamer van een Brabantse gemeente slaapt, gaat de Zuidelijke Rekenkamer daar een onderzoek doen en stuurt het rapport samen met een factuur naar die gemeenteraad. Dat hoeft maar een paar keer te gebeuren, dan zijn alle gemeenten wakker en pakken het zelf op. Daar kan heel principiële tegenin gebracht worden dat een provincie dit vanwege de toezichhoudende rol niet kan doen, maar dat argument overtuigt niet omdat het hier gaat om taakverwaarlozing door een gemeente. Als BZK dan toch de wet wil veranderen, dan is dit de aangewezen weg.

De ideologische BZK-lijn pakt de kern van het slaapprobleem niet aan. Zolang de meerwaarde van een rekenkamer er niet is, blijft het ongeacht de samenstelling een onwelkome gast. Die meerwaarde ligt slechts beperkt in het zo bejubelde "versterken van de controlerende rol van de raad". Het meeste rekenkameronderzoek is daarvoor teveel gericht op beheersingsvragen en te incidenteel. Veel belangrijker is het overzicht dat een rekenkamer kan verschaffen in een beleidsveld. Een heldere uitleg hoe dat veld in elkaar zit, wat er speelt en welke keuzen zijn gemaakt, is waarschijnlijk de grootste meerwaarde die een rekenkamer kan bieden. Dat geeft raadsleden inzicht en biedt handvatten voor het raadswerk, zowel sturend als controlerend. De meerwaarde van rekenkameronderzoek ligt in beschrijven, niet in onderzoek en oordelen over doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid. Dat is nu de wettelijke taak, maar die voor sommigen heilige drie-eenheid miskent waar raadsleden bovenal behoefte aan hebben - antwoord op de vraag: hoe zit het? Een wetswijziging waarmee op deze manier het werk van rekenkamers wordt verruimd, vergroot sterk de meerwaarde van dit instituut. Dat heeft het positieve effect dat met het huidige rare voorstel niet zal worden bereikt en heeft bovendien niet het gevolg dat afgebroken moet worden wat nu goed werkt. En mocht een gemeenteraad dan nog steeds een slaaprekenkamer hebben, dan komt de provincie in beeld.